

**O. Hasanboyeva, M. Inoyatova,
V. Kostetskiy, J. Bazarbaev**

ÁDEPNAMA

Uliwma orta bilim beriw
mektepleriniń 1-klasi ushin sabaqlıq

*Ózbekstan Respublikası Xalıq bilimlendiriw
ministrligi tárepinen tastıyqlanğan*

«O‘QITUVCHI» BASPA-POLIGRAFIYALÍQ DÓRETIWSHILIK ÚYI
TASHKENT — 2019

UOK: 177 (075.2)

KBK 74.00

X 30

Juwaplı redaktor **R. X. Djurayev** — p.i.d., akademik.

Pikir bildiriwshiler:

Sh. Turaev — f.i. kandidati, docent;

Z. Jumanova — Nizamiy atındaǵı TPU doktorantı;

Z. Jabborova — Respublikalıq oqıw orayı metodisti;

G. Saydalieva — Yunusabad rayonındaǵı 96-sanlı mekteptiń joqarı kategoriyalı baslawısh klass muǵallımı.

Qaraqalpaqsha awdarmaǵa pikir bildiriwshi:

G. Abdikarimova — Respublikalıq oqıw-metodikalıq orayınıń metodisti.

SHÁRTLI BELGILER:

— birgelikte oqıymız;

— maqaldıń mánisin túsindirir;

— tapsırma;

— soraw;

— soraw hám tapsırma;

— este saqlań.

**Respublika maqsetli kitap qorı qarjıları esabınan
basıp shıǵarıldı.**

ISBN 978-9943-22-364-6

© **O. Hasanboyeva, M. Inoyatova,
V. Kosteckiy J. Bazarbaev.** 2011, 2018.

© «**O'qituvchi**» BPDÚ, 2019
Qaraqalpaqshaǵa awdarma

© «**Bilim**» baspası, 2019.

I. ÓZBEKSTAN — AZAT HÁM ABAT WATAN

1. 1-SENTYABR — ĠÁREZSIZLIK KÚNI

*Perzentlerimizdiñ tı-
nışlığı, olardıñ baxtı,
keleshegi — jámiyettiñ
eñ úlken baylığı.*

Shavkat Mirziyoev,
Ózbekstan Prezidenti

Bayramlariñız qutlı bolsın!

Kók reń bul — máńgi báhár,
 Sarı reń — suw hám gáwhar.
 Jasılı — jaslıq ańlatar,
 Qaraqalpaqstan bayrağı.
 Bes dana juldız — bes qala,
 Tuwısqanlasqan dos qala,
 Áyyemgi hám de jas qala,
 Qaraqalpaqstan bayrağı.

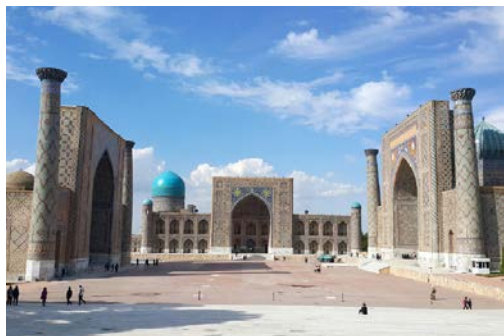
Xalmurat Saparov

Mámleketimiz bayraqların boyañ.

2. BABALARDAN MIYRAS JURT

Samarqand

Nókis

Buxara

Xiywa

Tashkent, Samarqand, Buxara, Xiywa
hám Nókis qalaları haqqında nelerdi
bilesiz?

Tashkent — Ózbekstanniń paytaxtı
Nókis — Qaraqalpaqstanniń paytaxtı

Ózbekstan — jánnet mákan

Hawası em, janğa jaǵar,
Jeri saqıy, suwı gáwhar.
Tórt pasıldıń biri báhár,
Ózbekstan — jánnet mákan.

Xalmurat Saparov

Abat Watan

Paytaxtimiz hám awıllarımızdağı jańa qurılıp atırǵan imaratlar

Siz jasap atırǵan jerde qanday jańa imaratlar qurılmaqta?

II. ÁDEP — INSAN USHÍN ZIYNET

3. ÁDEP-IKRAMLIQ NORMALARINIŇ DÁSLEPKI TALAPLARI

1. Bul balalardı ne ushın miyrimli hám ádepli dewge boladı?
2. Eslep kóriń, sizler qaysı ibratlı sózlerdi kóp qollanasız?

„ASSALAWMA ÁLEYKUM“,

„LÁBBAY“,

„RAXMET“,

„SORANAMAN“,

„YAQSHÍ“.

Minaday „Ádeplilik qağıydaların“ este saqlań.

Birinshi qağıyda: Birinshi sálem ber, sálemdi álik al.	
Ekinshi qağıyda: Sen deme, Sizge de, Men deme, Bizge de.	
Úshinshi qağıyda: Ata-anańdı qádirle, Ólgenińshe jaqsı sóyle.	
Tórtinshi qağıyda: Kirińiz, Sizge biziń tórimiz.	
Besinshi qağıyda: Soramay kirgen ayıp, Soramay ketken uyat.	

4. ÁDEPLI BALA — ELGE ÍLAYÍQ

Súwretten juwmaq shıǵarıń!

Este saqlań! Ádepli bala adamlar menen sóyleskende jaǵımlı sózlerden kóp hám orınlı paydalanadı.

Tómendegi balalardı ne ushın ádepsiz deymiz? Ádepli bala qanday boladı?

„Soranaman“, „Márhámát“, „Raxmet“ siyaqli jaǵımlı sózlerdi qollanıp, tómendegi jaǵdaylardı saxnalastırıp kórsetip berin.

5. SÁLEMLESIW ÁDEBI

Sálem beriw eń gózzal pazıylet.

„Assalawma áleykum“ — „Sizge tınıshlıq hám salamatlıq tileymen“.

„Waliykum assalam“ — „Sizge de tınıshlıq hám salamatlıq tileymen“.

Sálemleskende aytilatuǵın jaǵımlı sózlerdi esleń.

Assalawma áleykum!

Qalaysız?

Waliykum assalam!

Saw bolıń!

Kóshede klaslasıńızdı ushıratıp qalsańız, qalay sálemlesip, sóylesiwińızdı kórsetip beriń.

Sálem, sálem, ássalam,
Sózimizdiń eń bası.
Sol bir sózde jámlesken,
Tileklerdiń aǵlası.
Sálemlesiw, húrmetlew,
Wazıypam dep bileber.
Birge jatıp tursań da,
Ata-anańa sálem ber.
Este saqla, yadta tut,
Usı altın qádeni.
Bárhá sálem berip ót,
Kórseń jası úlkendi.

Shiyrin Atamuratova

6. SÁLEMLESIW QAĞÍYDALARI

Jası kishi jası úlkenge sálem beredi.	
Bir adam kópshilikke sálem beredi.	
Mashinada baratırǵan adam piyadaǵa sálem beredi.	
Telefon trubkasın kóterip «Lábbay» delinedi hám sálem beriledi.	
Azanda bet-qoldı juwmay turıp sálem berilmeydi.	

Berilgen súwretlerdegi jaǵdaylardı tú-sindiriń. Balalar, sálemlesiw qaǵıydalarına qalay ámel etetuǵının aytıp beriń.

7. QATNASÍQ ÁDEBI

Jumsa iske hárqanday,
Emes qolım talğanday,
Atqaraman palwanday,
Aytqan jillı sóz benen.
Sonshama kóp dostım bar,
Kóriwge meni asıǵar,
Kewlimde gúl ashılar,
Aytqan jillı sóz benen.

Xalmurat Saparov

Qatnasıq ádebinde qollanılatusın sóz-
lerdi esleń.

Dostım...

Jorajan...

Raxmet!

Yaqshi!

Márhámát!

Qandaysiz?

Saw-salamat júripsiz be?

Joqarıdağı sózlerden paydalanıp, usı kórinislerdi saxnalastırıń.

Este saqlañ! Sóyleskende jaǵımlı sózlerden paydalanıń!

2 — Ádepnama, 1-klass

8. JAQSÍLÍQ HÁM JAMANLÍQ

Adamlardı quwanışqa bóleytuğın, kewlin kóteretuğın sóz hám is-háreketler jaqsılıq bolıp esaplanadı. Adamlardı qapa etetuğın sóz hám is-háreketler jamanlıq bolıp tabıladı.

Tómendegi jağdaylardı saxnalastırıń hám pikir bildiriń.

Birgelikte juwap beriń.

Ne — jaqsı, ne — jaman?

- Járdem beriw
- Itibarsızlıq
- Miynet súygish bolıw
- Erinsheklik

- Jasi úlkenlerge húrmette bolıw
- Gáp qaytarıw

Ómirińizde súwretlerdegi qaysı jaǵdaylarǵa dus kelgensiz? Jáne qanday jaǵdaylarda jaqsılıq etiwge boladı?

9. BIZIŇ WAZÍYPALARÍMÍZ

Wazíypa tapsırılğan jumislardı waqtında orınlaw, óziniń wazíypalarına juwapkershilik penen qarawı. Juwapkershilik óziniń is-háreketi ushın juwapkershilikti seziwi bolıp tabıladı.

Oqıwshınıń wazíypası

1. Sabaqqa óz waqtında keliw.
2. Mektepte intizam saqlaw.
3. Jaqsı oqıw.
4. Sózdi tıńlap biliw.
5. Ótirik sóylemew.
6. Taza júriw.

„Oqıwshınıń wazíypası“ degende neni túsinesiz?

Súwretti baqlań. Balalardıń qaysıları óziniń jumısına juwapkershilik benen qarap atır dep oylaysız?

10. MINNETDARSHÍLÍQ

Minnatdarshılıq — bul adamlardıń jaqsılıǵına quwanıw, olarǵa raxmet aytıp, retinde qaytarıwǵa tırısıń.

Adamlarǵa qanday sózler menen raxmet aytqanıńızdı esleń.

Minnatdarman!

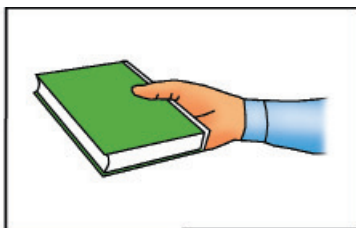
Júdá jaqsı

Raxmet!

Quwanıp qaldım!

Bul jaǵdaylar ushın jaqsı minnetdarlıq sózlerin tabıń.

Jasi úlkenler sizdi qanday sózler menen alǵıslaydı?

Bárekella!

Atańa raxmet!

Kóp jasa!

Bereket tap!

Súwretlerdegi kórinislerdi saxnalastırıń. Jaqsı minnetdarshılıq sózlerinen paydalanıń.

Alǵıs — altınnan qımbat.

11. SHAÑARAQTA

Hárbir insanniń óz shañarağı bar. Shañaraqta atası hám kempir apası, ata-anası, aǵa-inisi, apa-sińlileri tatıw jasaydı. Olar bir-birine hárbir iste járdem beriwı kerek. Sebebi, shañaraq—kishi Watan.

1. Súwrette kimler súwretlengen?
2. Shañaraq aǵalarıńız haqqında aytıp berıń.

Ata-anañiz hám jaqınlarıñızdı ardaqlań!

Ata-ana aldında

Shın qálbimnen súyemen,
Sózin oyğa túyemen.
Diz búgip bas iyemen,
Ata-ana aldında.

Ne buyırsa bári saz,
Etkim keler kewlin jaz,
Qansha xızmet etsem az,
Ata-ana aldında.

Xalmurat Saparov

Sizler úyde qanday jumıslardı isley-siz? Shańarağıñızdağı tártıp-qağıydarlar haqqında aytıp beriń.

12. BILIM BERIW ORNÍDA ÁDEP- IKRAMLÍQ QAĞÍYDALARÍ

- Oqıwshı tártipli bolıwı, wazıypalardı qunt penen orınlawı kerek.
- Mektep múlki hám oqıw quralların kóz qarashıǵınday saqlawı zárúr.
- Qatnasıq ádebin saqlaw kerek.
- Soraw soramaqshı yaki juwap bermekshi bolǵanında qol kóteriwi kerek.

Tabıń, súwrette qaysı qaǵıyda buzıl-
ǵan?

 Oqiwshilar mekteptiń qaysı qaǵıyda-
larına ámel etpekte?

Ustaz — ilimniń baǵmanı.

Oqiwshı — ustazdıń miywesi.

13. JÁMIYETLIK ORÍNLARDA ÓZIN TUTÍW

Mektep, kóshe, teatr, kitapxana, já-máátlik transportta jámáátlik orınlarda órnek kórsetiń.

Olardıń óziniń ádep qağıydaları bar.

Súwretlerge qarap, jámáátlik orınlarda ne jaqsı ne jaman ekenin bilip alıń.

Jaqsı ma yaki jaman?

- Salem beriw
- Keshirim soramaw
- Jıllı júzlılık penen qaraw
- Adamlardı qapa etiw
- «Raxmet» aytıw
- Baqırıp sóylew.

Jańa doslar menen qalay tanısıwı-
ńızdı klaslasıńız benen birge saxna-
lastırıp kórsetiń.

Paydalanıw ushın sózler:

Tanısқанımнан quwanışlıман!

Minnetdarman!

Dostım...

Dos bolayıq!...

Jorajan...

TÁKIRARLAW

1. Ne ushın elimizdi „Azat hám abat Watan“ dep aytamız?

2. Úlgiden paydalanıp, qalalarımızğa táriyip beriń.

Úlgi: *Namangan—gúller qalası.*

Samarqand —

Xiywa —

Nókis —

3. Tuwılğan jerińizge táriyip beriń.

4. Mektepte ámel etiletuǵın ádep-ikramlıq qaǵıydaların aytıp beriń.

Jaǵımlı sóz

Ádepliliktiń bası — „sálem“

Xosh jaʼgadı hámme waqıt:

„Raxmet“, „Meyli“, „Márhámat“.

Kóteredi kewlińdi

Doslarińniń „Xosh keliń“i.

Sońğı sóz de káramat:

„Xosh, bolıń salamat“.

Dilshad Rajab

Toparlarǵa bóliniń. Qosıqtaǵı ajratılǵan sózlerden paydalanıp, Ayazbaba hám Qarqız sáwbetlesiwın saxnalastırıń.

III. INSAN SALAMATLÍGÍ — EL BAYLÍGÍ

14. TAZALÍQ — DENSAWLÍQ GIREWI

Súwrettegi zatlardıń qaysıları taza júriw ushın qollanıladi?

Tazalıgıń — densawlıgıń.

Ǵayrat nege uyaldı?

Oqıw sabaǵı edi. Klasqa mektep direktorı Omar Nızanov kirdi. Oqıwshılar orınlarınan turıp, direktorǵa sálem berdi. Direktor Ǵayratqa qarap:

— Ğayrat, tazalıqqa ámel etiw haqqında nelerdi bileseń? — dep soradı.

Ğayrat ornınan turdı. Onıń kiyimleri jıyırıq, shashı taralmağan, ayaq kiyimi ilay edi.

Ğayrat juwap bere almay, uyattan qizarıp, jerge qaradı.

Aytıń, nege Ğayrat uyalıp, juwap bere almadı?

Azada boliń

Qanday jaqsı, balalar,
Tazalıq, azadalıq.

Jaqsı minez, ádep penen
Bárháma bolsın sıylasıq.

Muhiddin Omon

3 — Ádepnama, 1-klass

15. AWQATLANÍW ÁDEBI HÁM QAĞÍYDALARÍ

Súwretlerdi baqlap, juwmaq shıǵarıń.

Kempir apamniń násiyatları

Keshki awqat payıtı edi. Azat awqattı júdá asıǵıp jedi. Bunı kórgen kempir apası oǵan:

— Awqatlanıwdıń óz ádebi hám qaǵıydaları bar. Men úshewin aytaman: birinshisi — ádepli bala awqatlanıwdan aldın hám keyin qolların juwadı. Ekinshisi — ózinen úlkenlerden aldın awqatqa qol sozbaydı. Úshinshisi — mazalı awqat ushın raxmet aytadı. Qalǵanların sen óziń aytıp ber yaqshı ma?!

Awqatlanıwdıń jáne qanday qaǵıydaların bilesiz?

16. ÁMELIY JUMÍS

Awqatlanıw ádebine ámel etilmegen jaǵdaylardı tabıń!

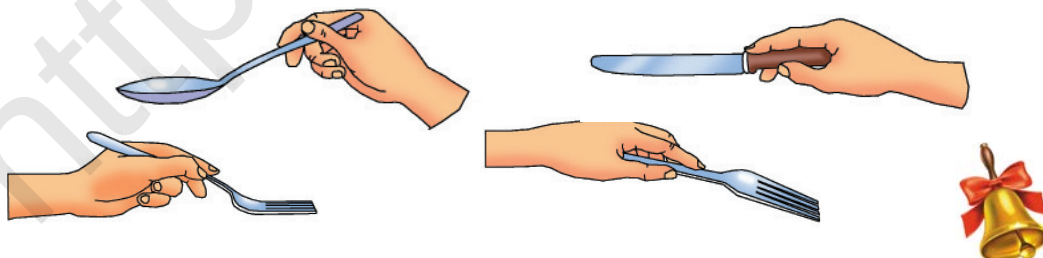
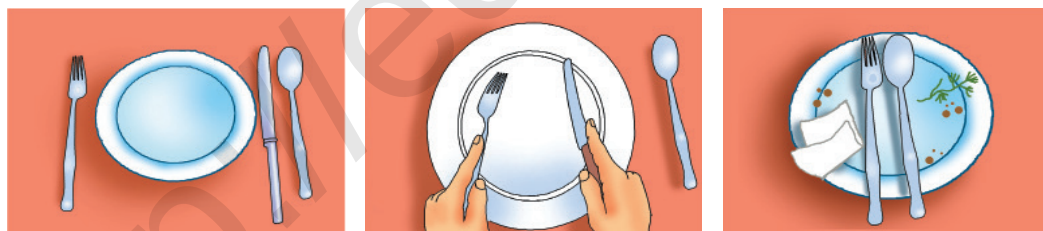
? Dasturqan dógereginde qanday jaǵımlı sózler qollanıladı?

Ishteyińiz ashılsın!

İltimas, tatıp kóriń...

Raxmet, awqat júdá mazalı bolıptı!

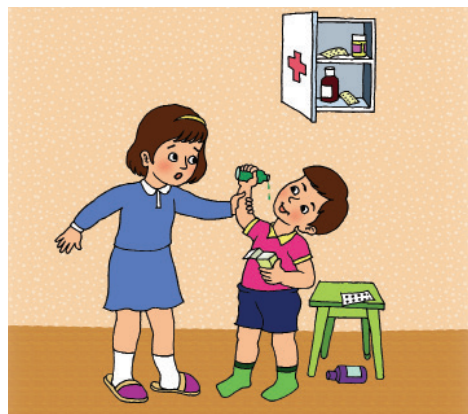
! Joqarıdaǵı sózlerdi qollanıp, „Miyman-miyman“ oynın oynań. Tarelka, pıshaq, qasıq hám shanışqılardan súwrette kórsetilgenindey paydalanıń.

17. QÁWIPLI JAĖDAYLARDA TÁRTIPLI HÁM DURÍS HÁREKET ETIŃ!

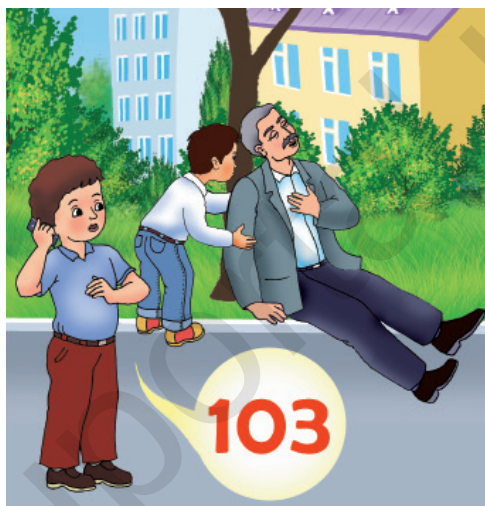
Qáwipli jaĖday—ózi yamasa ózgelerdiŃ ayıbı menen, itibarsızlıq aqıbetinde adam ómiriniŃ qáwipte qalıwı.

? Bunday qáwipli jaĖdaylar nelerge alıp keledi?

Qáwipli jaǵdaylarda qanday duris háreket etiw kerekligin eslep qalıń.

Ómirińizdi qáwip astına qoymań!

18. ÁMELIY JUMÍS

Qáwipli jaǵdaylarda qaysı nomerlerge telefon etiwıńızdı esleń.

101 102 103 104 1050

Bunday jaǵdaylarda qaysı nomerge telefon etiw kerek?

Qáwipsizlik xızmetleriniń atların esleń.

„Tez medicinalıq járdem“ „Órt
qáwipsizligi xızmeti“ „Gaz xızmeti“
„Ishki isler basqarması“
„Qutqarıw xızmeti“

Bul mashinalar qáwipsizlik xizmeti-
niń qaysı túrlerin kórsetedi? Úlgige qa-
rap, kerekli xızmet túrin jazıń.

Úlgi:

„Gaz xızmeti“

„Qutqariw xızmeti“

IV. BILIM AL, ÓNER ÚYREN

19. KITAP — BILIM BULAĞÍ

Súwretlerdi salıstırıń hám juwmaq shıǵarıń.

Kitap

Men kitappan — kitappan,
Nurǵa tolı quyashpan,
Eger meni jirtsańlar,
Biliń sonda — biytappan.

Abdulla Turdiyev

Kitap oqiw qağıydaları:

- kitaptı patas qol menen uslamañ;
- kitaptı abaylap saqlañ;
- kitaptı jatıp, kózge jaqın uslap oqıma, kóziñe zıyan;
- kitaptı jaqtılıq shep tárepten túsetuğın jerde oqıñ. Kitabıñda bárqulla lenta bolsın.

Siz kitaptı abaylap saqlaw ushın ne isleysiz?

Júdá súyemiz onı,
Hár túrli mazmunı.
Ol — hámmeniñ dostı,
Geyde bolar súwreti.
Qáne, dostım, bunı tap!
Eslegen der, bul —

20. BILIM AL, ÓNER ÚYREN

Balalar, ġayrat penen óner úyrenseńiz, sonda, keleshekte ónerli, hár tárepleme jetik insan bolasız.

Tabıń, bul balalar keleshekte kim bolıwı múmkin?

Boldım sheber ağash usta

Jarasadı öner jasqa,
Jürgen uyat qurı bosqa.
Ustazımnan alıp tálım,
Boldım sheber ağash usta.

Ustashılıq öner mağan,
Boldı búgin ırısqa-nan..
Óz isime maman boldım,
Barmağınan öner tamğan.

Ónerime ókinbeymen,
Izge qarap sheginbeymen.
Júzım jarqın, paldan tatlı,
Hadal miynet nanın jeymen

Xalmurat Saparov

Ónersiz adam menen dos bolma.

„Qabusnama“dan

Ónerdi úyren de j n .

21. ADAM MIYNETI MENEN HÚRMETLI

Atamniń násiyatı

Tırlap tursam keńesin,
Sabağıńdı bil, deydi,
Jas gezińde hámмесin,
Zeyin salıp il, deydi.
Ayr, jaqsı jamandı,
Qalay snap kór deydi.
Úlgi tut, jaqsı adamdı,
Nur ústine nur deydi.
Jaman tilge alınbay,
Tuwrı sóylep kel, deydi.
Jaqsı kórip janınday,
Húrmet eter el, deydi.
Aytqanı tağı atamniń,
Miyнет súygish bol deydi.
Miyнет etken adamniń,
Nesiybesi mol, deydi.

Xalmurat Saparov

Este saqlań! Oqıwshınıń tiykarǵı
miynetı — puqta bilim alıw.

Siz ózińizdi miynet súygish oqıwshı dep bilesiz be?

Miynet — baxıt gıltı.

Alisher Nawayı

Búgingi isti erteńge qaldırma.

Erinshektiń erteńi tawsılmaydı.

Miynettiń kózin tapqan,

b tıń ózin tabadı.

22. KIM BOLSAM EKEN?

(Ámeliy shınıǵıw)

Súwretlerden paydalanıp, kásipler haqqındaǵı qosıq jumbaqlar juwabın ta-bırń.

Salamatlıq pasbanı,
Dártimizdiń dármanı,
Óz kásibine pidákar,
Onıń atı —

* * *

Kitapqumargá xızmet qılar,
Hámmemizge kitap berer.
Ol kim ózi, oylashı,
Taptım —

* * *

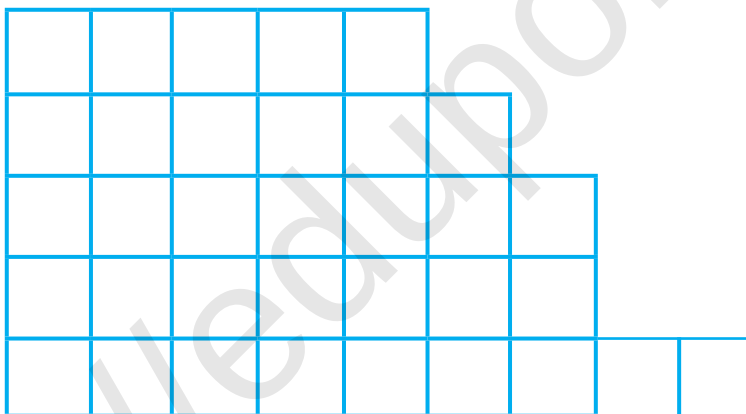
Qollarında qılqálem, súwret salar, kim?

—

Basqatırmanı sheshiń. Berilgen sózlerdi ózine sáy ketekshelerge jaylastırıń.

Ushıwshı, shıpaker, gúlal, qurılısshı, injener.

Joqarıdağı kásipler haqqında nelerdi bilesiz?

Óner — tawsılmaytuğın gáziyne.

4 — Ádepnama, 1-klass

V. ATA-BABALARÍMÍZDÍ ESLEW MÁNGILIK

23. ESLEW HÁM QÁDIRLEW KÚNI

9-may — Eslew hám qádirlew kúni. Sol kúni bizler ata-babalarımızdın ibratlı islerin eske alamız.

Bizdi tárbiyalap, ádep-ikramlıq úyretken babalarımız hám kempir apalarımız, ata-anamızğa raxmet aytamız.

Watanımız tınıshlığı hám abadanlığı jolında janın pidá etken, bizge baxıtlı balalıqtı inam etken ata-babalarımızdı esleyemiz. Olardıń esteliklerine gúller qoyamız. Qariyalar hám nawqaslardıń jaǵdayınan xabar alamız. Eslew hám qádirlew hámmemizdın perzentlik wa-zıypamız.

Eslew — mángilik.

1. Súwretke qarap, tınıshlıq ushin gúreskenlerdi qalay eske alıwıńızdı aytıp berıń.
2. Tınıshlıq ushin gúresken babalarımızdan kimlerdi bilesiz?
3. Nege qaharman ata-babalarımızdıń esteligin este saqlaymız?

Mártlik — mańgilik.

24. ZIYARAT ETIW ÁDEBI

(Ámeliy jumis)

Elimizde kóplegen zıyarat orınları bar. Eslew hám qádirlew kúinde bizler zıyarat ornında boldıq. Zıyarat ornına kırıwden aldın muǵallimimiz:

„Balalar, zıyarat ornında tazalıqqa ámel etiń. Baqırıp sóylemeń. Ata-babalarımızdıń ómiri hám ibratlı isleri

haqqında kóbirek maǵlıwmat toplań,“ — dep tapsırdı.

Ata-anańız penen jaqın átiraptaǵı zıyarat ornına barıń. Zıyarat ádebine ámel etiń.

Danalar zıyarat ádebi haqqında

* Zıyarat ornına juwınıp, taza bolıp barıw kerek.

* Zıyarat ornına sálem berip kiriw kerek.

* Zıyarat ornında gerbish hám naǵıslarǵa hár túrli sózler hám niyetlerdi jazıwǵa bolmaydı.

* Ullılar maqbarası ústinde sham jaǵıw, janındaǵı tereklerge hár túrli shúberek hám lentalar baylawǵa bolmaydı.

VI. TÁBIYAT HÁM BIZ

25. TÁBIYATTÍ QORĠAW HÁM TÁBIYAT QOYNÍNA SAYAXAT ÁDEBI

Tábiyat — bul jer, aspan, ósimlikler, janıwarlar, aġın suw hám taza hawa bolıp tabıladı. Tábiyat qushaġına sayaxat waqtında tazalıqtı saqlaw, janıwarlarġa zıyan bermew, aġın suwġa shıġındı taslamaw kerek.

Qarlıġash, miltıqshı hám jılan

(Ertekten úzindi)

Tóbesinde shertektiń,
Qızıl tumsıq, mamıq jún.
Jańa kelgen dúnyaġa,
Palapanlar uyada!

Jılan jerde jalaqlap,
Bılġap basın alaqlap.
Tóbesine qaradı,
Uwlı tilin jaladı.

Shorship ketti kóriwden,
 Qayta ushti keliwden.
 Tağı keldi asıǵa,
 Uyasınıń qasına.

Mıltıqshını jasırdı,
 Sıbırlap is tapsırdı.
 Jaqınlap keldi uw jılan,
 Jabırlasıp palapan.

Taqalıp keldi shaǵıwǵa,
 Az qaldı qan aǵıwǵa.
 Qarlıǵash endi im qaqtı,
 Mıltıqshı urdı tırnaqtı.

Kózin oyıp aladı,
 Sılq etip jılan quladı.
 Kelip edi gárdiyip,
 Ólip qaldı sárriyip.

Tilewbergen Jumamuratov

Ertekten juwmaq shıǵarıń.

26. JANÍWARLARĠA ĠAMXORLÍQ — JAQSÍ PAZÍYLET

Janıwarlar — insanniń jaqın dosları.

Kepter xat tasıǵan.

At uzaqtı jaqın etedi.

Iyt úyimizdi qorıqlaydı.

Quslar qaytıp keledi eken

„Qurbanbay kishkene usta“,—
Dep ataydı biziń klasta,
Sulıwlap hár jıl báhárde,
Uya soǵadı qusqa.

Biltir onıń bul uyasın,
Qarlıǵashlar mákán etti,
Bergennen soń tárbiyasın,
Ónip-ósip ushıp ketti.

Olar da tap adamlarday,
Jaqsılıqtı biledi eken,
Jaylı bolğan uyasına,
Quslar qaytıp keledi eken.

Sağıydulla Abbazov

Tómendegi haywan hám qus atın
tabıń.

B.....

J.....

J....

Búlbúl

Bağıń bolsa qonaman,
Túrli nama shalaman,
Eger bağıń bolmasa,
Qonbay ketip qalaman.

Adam degen káramat,
Nálshe egip bağ jarat,
Erteli-kesh wağında,
Turaman sayrap bağıńda.

Xalmurat Saparov

Quslar nege ketedi?

27. TÁBIYAT BAYLÍQLARÍN ÚNEMLEW

Adam tábiyat baylıqlarisız jasay almaydı. Hátte, tağamlarımız da onıń járdeminde tayarlanadı. Tábiyat baylıqları sebepli turmısımız abadan. Elektr quwatı hám tábiyiy gazsız ne isler edik?! Elektr quwatı úylerimizdi jaqtılandıradı, úlken kárxanalar, televizor, radio, muzlatqısh, kompyuter, qol telefonu — barlıǵı ol sebepli isleydi.

Ishimlik suwı barǵan sayın azayıp barmaqta.

Gaz, suw hám elektr quwatın únemlew biziń insaniyılıq wazıypamız bolıp tabıladı.

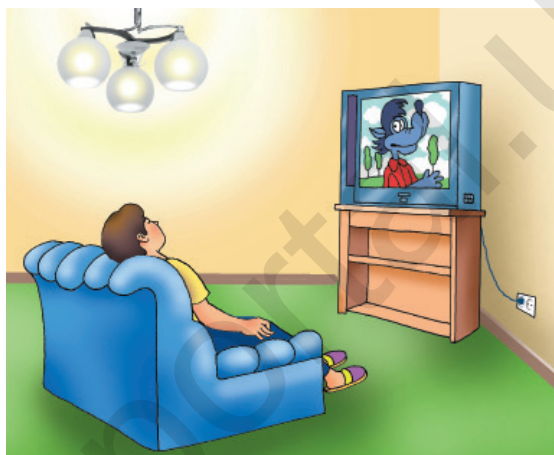

Hár zattıń ólshemi bar.

1. Suw, gaz, elektr quwatı insanǵa qanday payda keltiredi?

2. Ne ushın taza ishimlik suwdı ünemlew kerek?

1. Súwretlerdegi jaǵdaylarǵa baha beriń.
2. Sizler suw, gaz hám elektr quwatın ünemlewge qanday úles qosıp atırsız?

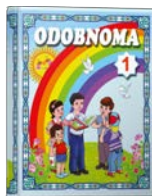

Suwsız — tirishilik bolmas,
miynetsiz — ráhát bolmas.

28. JUWMAQLAWSHÍ SABAQ

Ádepnamaniń 1-klass oqıwshısına násiyatları

Mine, siz „Ádepnama“nı oqıp, ádep-ikramlıq haqqında kóp zatları úyrendińiz. Qatnasıq hám sálemlesiw ádebine baylanıslı jaǵımlı sózlerdi qollanıwǵa ádetlendińiz. Mektepte, tábiyat qoynında hám jámaátlik orınlarda ózińizdi qalay tutıw kerekligin bilip aldıńız. Ótilgen temalardı bir eske alıń, barlıǵın ózlestirip aldıńız ba?

Balalar! Jazǵı dem alıs aldınan sizge zárúr másláhátler bermekshimiz. Olar sizge bárháme kerek boladı.

Este saqlañ!

1. Úyińizde kishkene kitapxana shól-kemlestiriń. Kóbirek oqıwğa, bilim iyelewge umtılıń.

2. Salamat denede sap aqıl bolıwın este saqlañ. Dene tárbiya hám sport penen turaqlı shuǵıllanıń.

3. Jaqsı ádetlerge ámel etiń. Jaman ádetlerden uzaq júriń.

4. Tuwrı sózli bolıń. Heshqashan ótirik sóylemeń.

Eger, usı násiyatlarǵa ámel ete alsańız, sizlerdi hámme jaqsı kórip, húrmet etedi.

Xosh bolıń, áziz balalarım!
Ádepli adam elde áziz bolıwın
este saqlañ!

MAZMUNÍ

I. ÓZBEKSTAN — AZAT HÁM ABAT WATAN

1. 1-sentyabr — Ğárezsizlik kúni3
2. Babalardan miyras jurt5

II. ÁDEP — INSAN USHÍN ZIYNET

3. Ádep-ikramlıq normalarınıń dáslepki talapları8
4. Ádepli bala — elge ılayıq10
5. Sálemlesiw ádebi12
6. Sálemlesiw qağıydaları14
7. Qatnasıq ádebi16
8. Jaqsılıq hám jamanlıq18
9. Biziń wazıypalarımız20
10. Minnetdarshılıq22
11. Shańaraqta24
12. Bilim beriw ornında ádep-ikramlıq qağıydaları26
13. Jámiyetlik orınlarda ózin tutıw28
- Tákirarlaw30

III. INSAN SALAMATLÍĖÍ — EL BAYLÍĖÍ

14. Tazalıq — densawlıq girewi 32

15. Awqatlanıw ádebi hám qağıydaları	34
16. Ámeliy jumıs	36
17. Qáwipli jaǵdaylarda tártipli hám durıs háreket etiń	38
18. Ámeliy jumıs	40

IV. BILIM AL, ÓNER ÚYREN

19. Kitap — bilim bulaǵı	42
20. Bilim al, óner úyren	44
21. Adam miyneti menen húrmetli	46
22. Kim bolsam eken? (<i>Ámeliy shınıǵıw</i>)	48

V. ATA-BABALARÍMÍZDÍ ESLEW MÁNGILIK

23. Eslew hám qádirlew kúni	50
24. Ziyarat etiw ádebi (<i>Ámeliy jumıs</i>)	52

VI. TÁBIYAT HÁM BIZ

25. Tábiyattı qorgaw hám tábiyat qoynına sayaxat ádebi	54
26. Janıwarlarǵa ǵamxorlıq — jaqsı pazıylet	56
27. Tábiyat baylıqların únemlew	58
28. Juwmaqlawshı sabaq	60

Hasanboyeva Oysha

74.00

X 30

Ádepnama: 1-klası ushın sabaqlıq / O. Hasanboyeva,
M. Inoyatova, V. Kostetskiy, J. Bazarbayev — Tashkent:
«O'qituvchi» BPDÚ, 2019. — 64 bet.

ISBN 978-9943-22-364-6

UOK: 177 (075.2)

KBK 74.00

Oysha Hasanboyeva

Muhayyo Inoyatova
Vasiliy Kostetskiy
Jumanazar Bazarbaev

ODOBNOMA

Qoraqalpoq tilida

1-sinfi uchun darslik

«O'qituvchi» baspa-poligrafiyalıq dóretiwshilik úyi
Tashkent — 2019

Awdarmashi

S. Aytmuratova

Redaktor

U. Yusupova

Kórkem redaktor

K. Reytnazarov

Tex. redaktor

B. Turımbetov

Operator

A. Begdullaeva

Baspa licenziyası AI № 012. 20.07.2018.

Original-maketten basıwǵa ruqsat etildi 5. 05. 2019. Formatı 70x90 ¹/₁₆.

Kegli 18 shponlı. Ofset baspa usulında basıldı. Ofset qaǵazı. Kólemi 4,0 baspa tabaq.
Shártli baspa tabaq 4,68. Esap baspa tabaq 3,67. Nusqası 13090 dana. Buyırtpa №

Original-maket «Bilim» baspasında tayarlandı.

«Bilim» baspası, 230103. Nókis qalası. Qaraqalpaqstan kóshesi, 9.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Administraciyası janındaǵı Málimleme hám ǵalaba
kommunikaciyalar agentliginiń «O'qituvchi» baspa-poligrafiyalıq dóretiwshilik úyi.

Tashkent — 206, Yangishahar kóshesi, 1-úy. Shartnama № 02-19.